

Göteborgs Universitet

2009-01-06

# Kreativ öppenhet och positiv disciplin

Författare: Johanna Ericsson

Kursansvarig institution: Högskolan för Design och  
Konsthantverk,

Inriktning Bild och form (För LAU 370: Sociologiska  
institutionen)

Handledare: Tarja Häikiö (text), Katti Lundh, Mattias Gunnarsson  
och Nike Nilsson (gestaltning)

Examinator: Bengt Lindgren, Fil Dr på Institutionen för Pedagogik  
och Didaktik och Anna Carlsson, konstnär och lärare på Göteborgs  
Konstskola

Rapport nummer: HT-6030-12

# Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Kreativ öppenhet och positiv disciplin

Författare: Johanna Ericsson

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Högskolan för Design och Konsthantverk, inriktning Bild och form  
(För LAU 370: Sociologiska institutionen)

Handledare: Tarja Häikiö (text), Katti Lundh, Mattias Gunnarsson och Nike Nilsson  
(gestaltning)

Examinator: Bengt Lindgren, Fil Dr på Institutionen för Pedagogik och Didaktik och Anna Carlsson, konstnär och lärare på Göteborgs Konstscola

Rapportnummer: HT-6030-12

Nyckelord: Sammanhang, tydlighet, meningsskapande, disciplin, ramar, kreativitet

Syftet med mitt arbete var att undersöka spänningsfältet mellan en kreativ frihet och en positiv disciplin. Närmare bestämt, hur kan man kombinera den öppna kreativa friheten med en positiv struktur som ger sammanhang, tydlighet och meningsskapande? Jag har haft ett undersökande tillvägagångssätt och mitt arbete är ett gestaltande arbete och därför har jag varvat tankar, gestaltande och skrift, dessutom har jag använt mig av en blogg där jag samlat mitt material. Jag har i min undersökning bl.a. berört teman som acceptans, motstånd, att känna sig behövd, ramar och disciplin, rutiner och ritualer, autenticitet, sammanhang, tydlighet och meningsskapande. I min gestaltning har jag spelat in ljud, fotograferat, jobbat ideellt på Folkmusikkaféet, skissat på dockor, sett flera naturfilmer av BBC:s serie *Planet Earth*, dessutom tittat på en dokumentär om meditation. Jag har använt mig av tidigare VFU erfarenheter, gått på utställningar, och jag har arbetat ideellt på en meditationsretreat under tio dagar. Utifrån en upplevelse på retreaten gjorde jag skuggteater, som jag filmade med min mobilkamera, det blev sedan några kortfilmer och tillsist har tecknat fritt. Ett viktigt bidraget i mitt arbete har varit att formulera distinktionen mellan vad jag här kallar en positiv disciplin och den så kallade nyauktoritära trenden inom skola och barnomsorg. Det har lett till att jag fått formulera mig mer omkring vad jag tycker är en positiv disciplin och med hjälp av andras åsikter och formuleringar blivit tydligare i mina egna. Jag tycker jag har en ganska klar bild av vad kreativ frihet kan innebära i praktiken. Det svåra är inte heller att skapa en kreativ frihet utan det svåra är att göra det inom ramen för en positiv disciplin. Min undersökning är ett försök att närma mig den möjligheten.

# Innehållsförteckning

<b>1. Inledning.....</b>	<b>3</b>
– Bakgrund .....	3
– Syfte .....	4
– Frågeställningar .....	4
– Kortfattad metod.....	4
<b>2. Litteraturgenomgång .....</b>	<b>5</b>
<b>3. Undersökning .....</b>	<b>8</b>
– Sammanfattning av process.....	8
– Ingående genomgång .....	9
– Nyckelbegrepp .....	9
– Ljud .....	9
– Foto .....	9
– Samlade inspiration .....	10
– En docka.....	11
– Motstånd .....	12
– Andra konstnärers arbete .....	13
– Att känna sig behövd .....	14
– Funderingar kring ramar och disciplin .....	14
– Mediationsretreat.....	19
– Skuggspelsteater .....	21
– Kunskapskanalen –Alternativ medicin.....	22
– Tre nyckelord .....	23
– Tecknat.....	23
<b>4. Diskussion och avslutande reflektioner .....</b>	<b>24</b>
<b>5. Fortsättning följer .....</b>	<b>26</b>
<b>6. Referenser.....</b>	<b>27</b>

# 1. Inledning

## Bakgrund

Jag är snart färdig tvåämneslärare i bild och slöjd för högstadiet ( i slöjd ) och för gymnasiet (i bild) och har ett stort intresse för interaktionen i mänskliga möten - vad som händer och utspelar sig när vi är tillsammans i en grupp och hur vi kommunicerar med varandra. Min VFU (verksamhetsförlagda utbildning) har jag huvudsakligen haft på Bild- och Formskolan, som är en Freinet - inspirerad skola. Jag är mycket nöjd med att ha fått vara där då de har en bild- och forminriktning (tro't eller ej!) och jobbar på ett väldigt inspirerande sätt med skapandet i alla åldrar. Det har varit mycket lärorikt. Skolan är ganska ny och är under ständig förändring, vilket både medför goda möjligheter att utvecklas, men också en avsaknad av struktur och en otydlig ledning.

Jag vill säga något mer om de kvaliteter som jag upplevt i Bild- och Formskolans kreativa arbete, och kanske framförallt i bildateljén eftersom den har funnits längst och är mest utvecklad och det dessutom är den jag sett mest utav.

Skolan genomsyras av en slags kreativ frihet. De använder sig av alla möjliga tänkbara material och bildämnet är inte reducerat till att handla om att teckna på papper. Dessutom tar de in "hela" samhället och det finns ingen censur på val av ämne i bildundervisningen, allt finns med i hull och hår.

Det som görs i bilden visas för andra i form av utställningar både på skolan men också utanför som på bibliotek, pedagoger, kyrkan, osv. Det var väl också en av Freinet:s tankar att man använder sig av den befintliga miljö som man befinner sig i och förankrar i olika yrkesdiscipliner. På Bild- och Formskolan syns bildämnet och tar plats. Ett annat exempel är från filmverkstan, elevernas filmer har visats på Folkets Hus och biografen Bergakungen och till och med vunnit pris för ungdomsfilm. På något sätt blir det som om det man gör i skolan kan intressera andra utanför, det blir på riktigt.

Under denna tid har jag även besökt Rudolf Steinerskolan som är en Waldorfskola. Jag gjorde det både därför att deras sätt att jobba väckt intresse med tanke på mitt kommande yrkesliv, men också av mer personliga skäl –vi måste snart bestämma var min dotter skall gå i skolan och både dessa skolor har känts som möjliga alternativ. Under hösten har jag därför även deltagit i Waldorfskolans föräldrautbildning.

Både skolorna är friskolor men är varandras motsats i mycket. Till en början funderade jag på att som examensarbete försöka urskilja vad de olika skolorna gör som jag tycker är bra och sedan se om det går att förena under en och samma disciplin. Under Rudolf Steinerskolans föräldrautbildning fascinerades och slogs jag av att skolan är så väl strukturerad. De har en helhetstanke, en plan för barnen från nollan till tolv (vilket de kallar sista året på gymnasiet). De olika ämnena har en chans att hänga samman och lärarna har gemensamma mål. I detta tyckte jag mig se att eleverna blev omhändertagna på ett sätt som gör att de inte är lika vilsna som jag upplevde på Bild och formskolan och som överhuvudtaget verkar vara vanligt (genomgående) för dagens skola. Jag tycker mig se att elever generellt är vilsna och utelämnade och saknar empatiska, närvarande tydliga vuxna. På Rudolf Steinerskolan upplevde jag att det finns tid, de jobbar med en och samma projekt under en hel vecka, t.ex. en saga. De återberättar sagan, leker, använder rörelse och umgås med den och införlivar

kunskaperna med hela kroppen. En av lärarna beskrev skillnaden mellan deras sätt att lära ut och den kommunala skolans som att elever från respektive skola kommer fram till samma svar men att Waldorfeleven vet varför, vad som ligger bakom svaret.

Jag vill också säga att jag inte är helt övertygad och helt köpt Rudolf Steinerskolan sätt att arbeta. Text är det vad jag vet så att de förankrar en stor del av upplägget/val av innehåll för undervisningen i stor utsträckning i vår västerländska dåtida historia och jag kan undra över hur de kopplar sin "bildning" till dagen samhälle som dessutom är ett mångkulturellt samhälle. Det som jag beskrivit ovan har varit min utgångspunkt när jag startade mitt examensarbete.

## Syfte

Syftet med mitt arbete är att undersöka spänningsfältet mellan en kreativ frihet och en positiv disciplin. Å ena sidan, hur kan man skapa en öppen kreativ frihet som jag upplevde fanns på Freinetskolan, utan den vilshenhet och ensamhet som jag också upplevde fanns där. Å andra sidan, hur kan man skapa en meningsfull positiv struktur, som jag tyckte mig se något av på Rudolf Steinerskolan, där man inte hämmar kreativiteten eller skapar fogliga individer som alltid underkastar sig auktoriteter, som inte tro på sig själva och sin kapacitet.

Sammantaget, hur kan man kombinera den öppna kreativa friheten med en positiv struktur som ger sammanhang, tydlighet och meningsskapande?

## Frågeställningar

Dessa frågeställningar väcktes både före och under min undersökning. De faller till viss del utanför mitt syfte.

- Hur kan jag i skolan skapa ett ramverk och en positivt disciplin och inom den ge plats för en kreativ frihet?
- Hur kan jag lägga upp undervisningen i skolan på ett sätt som ger eleverna utrymme för reflektion, återkoppling och eftertanke i sitt arbete?
- Hur skall man få eleverna att kämpa när det tar emot och finns motstånd och svårigheter?
- Meningsskapande. Om eleverna känner att undervisningen är meningsfull och att skolan berör dem och deras liv, kan det göra att de vill anstränga sig? Om jag skapar förutsättningarna som lärare innebär det fortfarande att eleven måste anstränga sig för sin egen skull. Och kan man begripa det när man fortfarande är barn och tar mycket för givet? Kan de se de möjligheter de har när de är mitt uppe i det?

## Kortfattad metod

Jag har formulerat frågeställningar och begrepp under arbetets gång, medveten om att min utgångspunkt just bara var en början på min undersökning. Jag har använt mig av en blogg där jag samlat mitt material, som tankar och bilder av olika slag. Jag har spelat in ljud; fotograferat; sett två av naturfilmerna i BBC:s serie *Planet Earth* (2006), varit på två

utställningar, en på Konsthallen - *History acts* - och en på Konstmuseet - *Talking loud sayin 'something, Four perspectives of artistic research*. Jag har dessutom sökt information och inspiration via Internet, jobbat ideellt på Folkmusikkaféet, tecknat, gjort skuggspelsteater, kortfilmer, tittat på en dokumentär om "Alternativ Medicin" (BBC/Open University, 2008) på Kunskapskanalen (avsnittet handlande om meditation). Jag har använt mig av tidigare VFU erfarenheter, och jag har dessutom som en del i min gestaltning arbetat ideellt på en meditationsretreat under tio dagar. Genom att försätta mig i olika situationer och tillstånd har jag använt mig själv som undersökningsobjekt, man kan kalla det en slags förnimmelsekonst. Utifrån mina förvärvade upplevelser från meditationsretreaten har jag fortsatt att gestalta, jag har gjort skuggteater, några kortfilmer och sedan tecknat.

## 2. Litteraturgenomgång

Här kommer jag att kortfattat presentera den litteratur som jag arbetat med under mitt examensarbete och i undersökningsdelen kommer litteraturen att broderas ut och där kommer jag också visa på den anknytning den har till mitt eget arbete.

Ganska snabbt i min undersökning började jag leta inspiration av vad andra konstnärer har gjort som angränsade till mina tankebanor och mitt arbete. Jag tittade närmare på konstnärerna On Kawara (Searle, 2002), och Sam Tching Hsien (2008). Sedan letade jag efter verk som tilltalade mig estetiskt som Helena Bergenruds grafiska tryck (Nordström & Bergenrud, 2006) och Jesper Walderstens illustrationer ([www.jesperwaldersten.com](http://www.jesperwaldersten.com)).

När jag kom in på begreppen disciplin, ramar och struktur för skolans verksamhet märkte jag att klasskompisarna och handledare reagerade och ryggade för dessa begrepp. Det väckte en nyfikenhet hos mig - vad var det som uppfattades så negativt med dessa begrepp? Dessutom fick jag vid flera tillfällen kommentarer om likheterna med utbildningsministern Jan Björklund uttalanden. Det blev då tydligt för mig att jag behöver klargöra skillnaden mellan mina tankar om hur jag vill jobba i skolan och Jan Björklunds uttalanden då jag tror att vi pratar om helt olika saker. Därför ville jag titta närmare på och sökte efter Jan Björklunds uttalanden via regeringens hemsida ([www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)).

Vygotskij tror inte på att belöning och bestraffning hjälper för att väcka intresse (Vygotskij, 1999). Han menar på att det endast leder till ett intresse för den eventuella belöningen man skall få eller en fruktan för att bli utan något belöning. Han hävdar att "straff fostrar slavar" (Vygotskij, 1999, s. 57) Vygotskij driver tesen att för att ett intresse skall väckas och man skall kunna lära sig något nytt, så får det nya inte ligga för långt ifrån det redan kända. "Då kan vi vara säkra på framgång. Via barnets intresse till ett nytt intresse för barnet – så lyder regeln". (Vygotskij, 1999, s.58). Han nämner tre ytterligare aspekter som påverkar huruvida ett intresse kan komma till stånd. 1) Alla ämnen 'samlas kring en ryggrad' - en helhets tanke som omfattar alla ämnen. 2) Använda sig av repetition för att lära in och minnas ny kunskap. Med repetition menar han inte att upprepa samma sak om och om igen, utan snarare att från andra perspektiv visa samma sak och där även i utvecklad form för att bredda och fördjupa kunskapen. 3) "Bygger hela skolsystemet i omedelbar anslutning till livet, undervisar barnen om det som intresserar dem och börjar med det som de känner till och som väcker deras naturliga intresse". (Vygotskij, 1999, s. 59).

Jag har även läst artiklar från tidningen *Barn* och *Pedagogiska Magasinet* där man pratar om den s.k. ”nyauktoritära” trend som nu breder ut sig genom bl.a statliga medel och som har ett stöd från den regerande politiken. Här nedan beskriver jag lite om dem.

Jesper Juul är familjeterapeut och författare och är en av dem som är kritisk till den så kallade ”manualbaserade” uppfostran (Josefsson, 2008). I tidningen *Barn* uttrycker han, att det är ett auktoritärt och konservativt sätt att uppfostra och att det i förlängningen leder till självdestruktiva individer som inte kan tänka själva. Jesper Juul vill ”ersätta både den ’fria’ uppfostran och den nygamla auktoritära modellen med autencitet” (Josefsson, 2008, s. 18).

En annan person som reagerat mot den nyauktoritära trenden är författaren och barnläkaren Lars H Gustafsson. I en krönika i tidningen *Barn* skriver han om ”nannymetoden” där man använder sig av olika bestraffningsmetoder som t ex ”timeout–stolen” (Gustafsson, 2008, s. 12). Han poängterar vikten av det ”verkliga samtalet” och att ställa sig frågan varför något har hänt och inte bara se till vad personen gjort. (Gustafsson, 2008, s.12).

I ytterligare en artikel, ”Åter till skamvrån”, i tidningen *Barn*, ges en bredare överblick på den nyauktoritära vågen som bröt igenom år 2004, bland annat med tv –programmet ”Super-Nanny” (Sandberg, 2008). Den fick en uppsjö av olika efterföljare på olika språk. Boken *Curlingföräldra* som skrivits av dansken Bent Hougaard blev hett omdebatterad både i tv och tidningar. Hougaard pratade om att ”barn behöver lära sig känna skam” och att ”barn behöver straffas” (Sandberg, 2008, s. 9).

I Sverige år 2005 gjordes en satsning inom kommunalpolitiker i Umeå och Luleå, för att hjälpa föräldrar med gränssättning och struktur med hjälp av en ”kommunal Super-Nanny”(Sandberg, 2008, s. 9). Det har sedan dess kommit en uppsjö av olika föräldrautbildningar och träningsprogram från USA och Kanada som med statliga medel spridits. I Holland och England har socialstyrelsen använt sig av dessa program för att hjälpa familjer med stora problem men i Sverige ville man att det skulle nå ut till alla föräldrar (Sandberg, 2008).

Tomas Lindbom är skribent och lärare i kommunikation. Han skrev en artikel i *Pedagogiska Magasinet* (Lindbom, 2008), där han skrev att han gett sig ut i skolan för att se om han kunde hitta den ”förtalade flumskolan”. Den hittade han inte utan frågan kretsade istället kring om människan behöver...”incitament och auktoritet för att göra rätt eller kan det rätta och goda växa fram ur människors egen kraft och längtan efter ett gott sammanhang”? (Lindbom, 2008, s.11).

En röst som talar om varför det är viktigt att sätta gränser är författare och psykologen Bengt Grandelius (2007). Han har jobbat med barn, ungdomar och vuxna och har dessutom handlett personal inom förskola, skola, kriminalvård, psykiatri och socialtjänst. I sin bok: *Att sätta gränser. Ett villkor för växande* (Grandelius, 2007), säger han bl.a. att man med hjälp av att använda sig av vardagliga konflikter på ett konstruktivt sätt, kan vi ge våra barn verktyg för att respektera sig själva och andra. Genom att sätta tydliga gränser hjälper vi barnen i deras utveckling menar Grandelius (2007).

Jag har även läst ett examensarbete i psykologi av Daniel Jonsson (2004). Titeln på detta är *Psykoterapi och Vipassana, buddistisk insiktsmeditation - likheter och skillnader samt hur metoderna kan berika varandra*. Jag har inte hittat någon annan litteratur om just berör Vipassanameditation. Dock verkar det finnas en hel del litteratur som berör meditation i

allmänhet men eftersom jag var ute efter just denna typ av meditation, då det var den jag praktiserat under tio dagar, så brydde jag mig inte om att ta in annan litteratur.

I Jonssons uppsats undersöker han vad som skiljer Vipassanameditation och Psykoterapi åt och om, och på vilket sätt, de olika metoderna skulle kunna komplettera varandra. Han beskriver Vipassanameditation bl.a.så här:

Det är en teknik av självobservation som visar både den yttre och inre verkligheten. Det vanliga är att vi bara tittar utanför oss själv för att finna orsaken till vårt lidande. Men med Vipassana blir man varse den inre verkligheten och slutar att reagera blint på behagliga och obehagliga förmimmelser. (Jonsson, 2004, s. 6)

Jonsson diskuterar även dessa aspekter i sin undersökning:

Dels vilka fördelar man som patient kan ha av att meditera parallellt med att gå i psykoterapi; dels hur Vipassana kan stimulera arbetet som psykoterapeut. Därutöver undersöks hur psykoterapi kan vara till hjälp för meditatörer. (Jonsson, 2004, s. 3)

För mig har denna uppsats fungerat som den källa som berör Vipassanameditation - vad man gör när man mediterar och varför.

Efter min vistelse på meditationsretreaten såg jag en dokumentär på Kunskapskanalen som hette *Alternativ medicin* (BBC/Open University, 2008) och detta avsnitt handlade om meditation. Det ingick i en serie program med tre delar som berörde meditation, healing och hypnos. Det sägs att meditationen gör oss lyckligare, får oss att känna större ödmjukhet och att ger oss mer kontroll över våra känslor. Kathy Sykes är forskare i fysik från England och det var hon som ledde programmet. Sykes lärde sig grunderna i att meditera och utifrån sina egna upplevelser ville hon ta reda på vad vetenskapen säger om det hon upplevt. Hon ställer sig frågor som 'påverkas vår kropp och hjärna av att vi mediterar?' och 'på vilket sätt i så fall?'. Hon hade svårt att få några bevis på vad som händer när vi mediterar. Hon tar del av många enskilda individers upplevelser av att meditera och dess resultat. I USA var hon med på en undersökning där de mätte hennes fysiska reaktioner när hon mediterar. I England hittade hon en terapiform där man använder sig av meditation för behandling av depression. Hon träffade många hjärnforskare som var fascinerade över den potentialen som finns att förändra våra hjärnor med hjälp av meditation. Forskare försöker ta reda på om meditation kan påverka vårt känslomässiga välbefinnande och även förändra vår hjärnas struktur.

En annan person som bl.a. har undersökt vad det är som gör att vissa barn är och fortsätter vara friska och andra inte är Thomas Boyce. I Aron Antonovskys bok *Hälsans mysterium* (Antonovsky, 1987) står det om honom. Boyce är barnläkare och han menade på att:

Det barn som växer upp i ett hem där det finns många synliga, respektiva beteenden som involverar två eller flera familjemedlemmar, och som uppträder med förutsägbar regelbundenhet i familjens liv, dag för dag och vecka för vecka kommer sannolikt menade Boyce och hans kollegor, att vara det friskare barnet. (Antonovsky, 1987, s. 70)

Boyce pratar också om meningsskapande genom ritualer, "rituellt handlande möjliggör en tillfredställande hantering av en kris" (Antonovsky, 1987, s. XXX). Han pratar om vikten av rutiner och myntade begreppet "känsla av permanens" med beskrivningen "tron eller uppfattningen att vissa centrala, värdeladdade element i livet är stabila och bestående" (Antonovsky, 1987, s. XXX). Att tro på, att det är så, är meningsskapande i sig, menar Boyce.



Precis som Boyce ställer sig Aaron Antonovsky ( professor i medicinsk sociologi ) frågan hur det kommer sig att vissa människor förblir friska trots stora påfrestningar (Antonovsky, 1987). Och genom dem dessutom kan växa. På baksidan av hans bok *Människans mysterium* kan man läsa att "Hans svar är att motståndskraften beror på i vilken utsträckning vi upplever tillvaron som meningsfull, begriplig och hanterbar" (Antonovsky, 1987, baksidan). Han menar på att vi har olika motståndskraft utifrån vårt arv och vår miljö, men ställer sig också frågan om vi kan påverka vår motståndskraft? Antonovsky har myntat begreppet "KASAM – känsla av sammanhang" som är ett samlat begrepp för de tre komponenterna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang. (Antonovsky, 1987, s. 46).

### 3. Undersökning

Vid uppstart av mitt arbete hade jag ett brett perspektiv med många frågeställningar och eventuella vägar att utforska. Jag har successivt inriktat mig och fokuserat på enskilda begrepp för att sedan åter vidga perspektivet och upptäckt att de olika frågorna och begreppen angränsar till, och kompletterar, varandra. Jag har gått från helhet till delar och från delar till helhet flertalet gånger under mitt arbete. Min redovisning av undersökningen är deskriptiv och mitt tillvägagångssätt har varit att varva tankearbete, skrift och gestaltsarbete. På min blogg har jag samlat allt material. Den har fungerat som min examensloggbok.

Jag kommer nedan att i kronologisk ordning beskriva min undersökning och de olika steg som jag tagit i min process. Först kommer en kort översikt och sedan en mer ingående beskrivning av varje steg. Rubrikerna i den mer ingående beskrivningen är markerade med fetstil här nedan.

#### Sammanfattning av processen

Jag började med att formulera **nyckelbegrepp** för mitt kommande arbete. Jag spelade in **ljud**, ljud som skulle beskriva "verkligheten som den är". Det genererade sedan i att jag **fotograferade** och funderade över inre och yttre verkligheter. Letade och **samlade inspiration** via Internet och böcker och gick på två utställningar på Konstmuseet. Efter det skissade jag på en **docka** som skulle placeras i olika miljöer. Jag cyklade i ösregn och jag kom att fokusera på begreppet **motstånd**. Sökte **andra konstnärer** som arbetar med angränsande teman. Jobbade ideellt på Folkmusikkaféet, tankar om **att känna sig behövd** kom till mig. Sedan funderade jag kring begreppen **disciplin och ramar**. Efter det jobbade jag ideellt på en **meditationsretreat**. Utifrån mina upplevelser byggde jag en liten **skuggspelsteater** och gjorde kortfilmer. Såg en dokumentär på **Kunskapskanalen om "Alternativ medicin"** med inriktning på meditation. Jag kom sedan fram till **tre nyckelord** som jag tyckte ringade in kärnan i min undersökning. Till sist kommer jag **teckna** fritt.

# **Ingående genomgång**

## **Nyckelbegrepp**

Utifrån mina erfarenheter från min VFU period på Bild och Formskolan och mina besök på Rudolf Steinerskolan började jag formulera nyckelord. Nyckelord som angränsade till det jag ville undersöka. Det var ett sätt för mig att komma igång med mitt arbete. Nyckelorden kan tyckas vara långt ifrån mitt syfte men det var så jag började med min undersökning och mitt tillvägagångssätt har varit att söka och omformulera vad den brinnande kärnan är i mitt intresse. Här nedan har jag radat upp de nyckelord som jag började med;

livsinställning, "livstempo", meningsfullhet, jag blir synlig i en gemenskap - att tillhöra en gemenskap, tillhörighet, relationell pedagogik - attityd, respekt  
missnöje, motstånd, elever i skolan ger upp vid första anblicken av motstånd, acceptans, uthållighet, tid, dra ned på tempot är ett måste, omsorg, förgivettaganden, reflektion -  
Kan jag lägga upp min undervisning på ett sätt som gör det möjligt för reflektion, eftertanke, återkoppling, "att se saker som de egentligen är", skolan – tvång/skolplikt, acceptans, samtiden, friktion, rötter i form av historia och kultur, långsamhet, fördjupning, retreat i kontrast till Bild och formskolan (min VFU skola), Rudolf Steinerskolan i kontrast till samtiden – spänningsfält, Bild och formskolan i kontrast till Rudolf Steinerskolan.

## **Ljud**

Jag spelade in två fem minuters långa ljudfiler ute på min gård. Det regnade, rytmiskt smattrande mot löven i gräset, från struprännan, från plåttaket på sophuset. Samtidigt hördes bilarna susa förbi och fåglar som sjöng. Jag ville gestalta livet som det är med både upplevelser av motstånd och välbehag i samma ögonblick. Det handlade för mig om acceptans, "att acceptera verkligheten som den är, inte som vi vill att den skall vara" Det är S.N Goenka:s ord, som jag kommer ihåg från tidigare meditationsretreater jag varit på. När jag spelade in ljuden fanns dessa tankar med och var en del av min förståelse av världen. Ville med ljudinspelningen visa på ett accepterande förhållningssätt.

## **Foto**

Jag provade att fotografera på samma tema, (acceptans). Det är så här miljön ser ut som jag befinner mig i dagligen i den yttre verkligheten men som också kan beskriva en känsla jag har från min inre verklighet. Bilderna har en hög skärpa för att visa på en nakenhet utan försköning och censur.



Foto: Johanna Ericsson, november 2008.



Foto: Johanna Ericsson, november 2008.

Bilden är tagen på gården på vårt vardagsrumsfönster. Jag skriver:  
 ”Rosorna är vissna och det är höst. Plåtfasaden, den bruna fönsterkarmen och  
 sjuttiotalsmarkisen”.

## **Samlade inspiration**

Jag fastnade för illustrationer av Jesper Waldersten, framförallt en bild ur ”Rapport från  
 Sveriges inre”. Bilden föreställer en människa, en man skulle jag gissa, som har ett plåster i  
 pannan. Han har ett sår som han bär med sig, men livet går ändå vidare. Det är så det är, ett

konstaterande, accepterande, och det är okej. Han ler och ser tillitsfull ut trots det han varit med om.

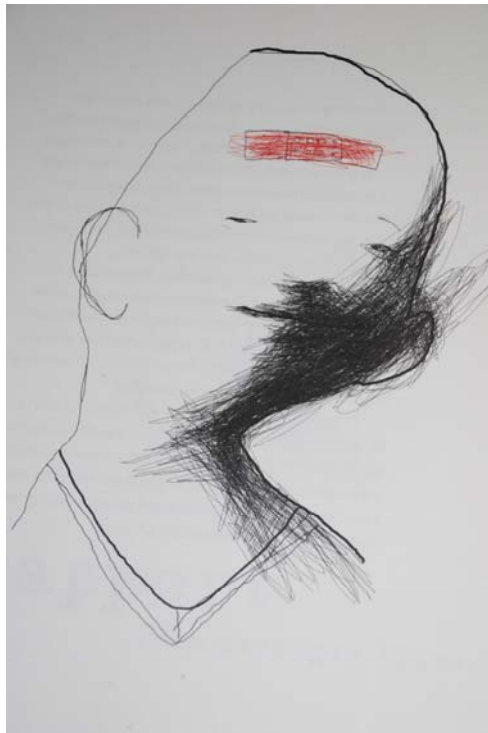


Foto: Johanna Ericsson, november 2008.

Jag gick på två utställningar - *Talkin' loud and sayin' something* på Konstmuseet, och *History acts* på Konsthallen. Det var inget som riktigt fångade mig. Utställningen: *Talkin' loud and sayin' something* gav mig mer en bekräftelse av mitt arbetssätt. Forskningen är en del av deras konstnärliga praktik och de utmanar och problematiserar vad konst kan vara.

## En docka

Efter det skissade jag på dockor. Min ide var att göra en docka som skulle placeras i olika svåra miljöer som t ex i Antarktis, ett snölandskap, där livet handlar om att överleva. Det fascinerades mig tanken på islandskap, det nakna, karga och milsvida.



Skiss: Johanna Ericsson, november 2008.

Jag associerade till meditation, som jag senare kommer prata mer om, och utmaningen i att bara vara den man är i det man gör. Vara öppen för den potential som finns i denna stund och i denna miljö. Det skulle likväl kunna vara motstånd som man då skulle kunna få jobba med. Begrepp som motstånd och tystnad berördes. Med tystnad tänkte jag dels på att den meditationsretreaten som jag senare var på hålls i tiodagars tystnad, jag tänker också på den tystnad som jag föreställt mig existerar på Antarktis. Det ledde till att jag såg flera naturfilmer av BBC:s serie *Planet Earth* (BBC, 2006). Jag funderade kring barnen i skolan, om de kan se det de har och vara tacksam för det. Behöver man vara utsatt för att kunna uppskatta och se det man har? Behöver man ha erfarenhet av att förlora för att kunna se? **Hur bemöter jag motståndet** - det är det som är intressant, inte motståndet i sig. Först hade jag tänkt gestalta motstånd, men hur det känns med motstånd, vet jag ju redan. Inget nytt.

## Motstånd

Vidare gick resan och nu kom jag mer specifikt in på motstånd av olika slag. Jag var ute och cyklade i ösregn, cyklade i motstånd, i motvind. Vad gör jag av mitt motstånd? Hur möter jag det? Mitt motstånd inför den kommande meditationsretreaten, motståndet i mitt eget arbete med examensarbetet. Elevernas motstånd i skolan, motstånd mot att engagera sig och investera i det man gör. Elever visar ofta på missnöje men var finns tacksamheten för det man faktiskt har? När man ger upp, då investerar man inte i något, och då bygger man inget. Och då finns det heller inget att bygga vidare på. Att investera innebär meningsskapande. Om skolan skall vara meningsfull för eleverna måste de själva investera och i förlängningen innebär det ett investering i sig själv! Ge saker och ting en chans. Jag har många gånger upplevt att eleverna (inklusive mig själv) i skolan ger upp vid första anblicken av motstånd. Att de inte ser det som de faktiskt har och får tillgång till. Jag tänker att det också har att göra med att valmöjligheterna är så många och att det i sig är svårt att hantera. Begrepp som begränsning, gränser, disciplin kommer i dagen. Anamma en disciplin som är givande och till hjälp. Men vad är då det? Prövar tanken kärlek, normer, humor och gränser?

Kulturen gör motstånd mot naturen. Naturen gör motstånd mot kulturen. När jag cyklade hem i ösregn erbjöd naturen (regnet, blåsten) ett motstånd mot kulturen (jag, min vilja, mina avsikter) – liksom kulturen (jag, min vilja, mina avsikter) ett motstånd mot naturen (regnet, blåsten). Jag var på väg hem. Hade jag inte gjort motstånd så skulle jag ha tagit skydd under ett träd och väntat till regnet slutat men i stället cyklade jag på än snabbare. I vår kultur får vi lära oss att äta med bestick, torka oss i rumpan med papper och sitta stilla vid skolbänken osv. Socialisation handlar om att lära sig vilja bete sig så som man måste bete sig. Snöleoparden släpar i snöstorm hem sitt byte, hem till sin unge som inte kan jaga själv. Naturen gör motstånd mot naturen. I meditationen sitter man med sitt motstånd, disciplinerat. Det är mot ens natur att inte fly undan obehag. Kulturen tämjer naturens impulser.

## **Andra konstnärers arbete**

### **On Kawara**

Är en konceptuell konstnär och har jobbat med teman som tid, liv död och att överleva. Han är mest känd för sina så kallade ”datummalningar”. Varje dag gjorde han en till tre datummalningar och blev han inte klar innan midnatt förstörde han den. Han började någon gång på sextiotalet och har sammanlagt gjort 2000 bilder. Ett annat verk han är känd för var att skicka telegram till vänner med texten: "I am still alive".

([www.guardian.co.uk/artanddesign/2002/dec/03/art.artsfeatures](http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2002/dec/03/art.artsfeatures)).

### **Sam Teching Hsien**

Han har jobbat med uthållighet som tema och gjort många ett-års projekt som;

- fotograferat sig själv varje timme och på samma plats.
- varit ihopbunden med en annan konstnär (Linda Montano) som han inte kände innan, i ett två meter långt rep.
- suttit i en bur
- varit utomhus, mellan 26 sept 1981-26 sept 1982. Skulle under denna tid inte ens gå under ett tak
- inte titta på konst

Han har också gjort ett verk som sträckte sig över tretton år vilket han hemlighöll vad det handlade om och först efteråt avslöjade han vad han gjort. Det handlade om att överleva.

([www.one-year-performance.com](http://www.one-year-performance.com))

### **Helena Bergenrud**

Jag läste diktsamlingen *Dricka mycket vatten, Sagor för nära kvällar* (Nordström & Bergenrud, 2006). Jag fastnade för Helena Bergenruds grafiska tryck. Jag tycker de är så uttrycksfulla och visar på nyfikenhet, smärta, vardaglighet, skörhet, förundran i stort och litet och mycket mer. Här är en av hennes bilder.



Foto: Johanna Ericsson, december 2008,  
av bild ur Nordström & Bergerud (2006).

## **Att känna sig behövd**

En kväll i början av november blev jag tillfrågad om jag ville hjälpa till på Folkmusikkaféet.. Folkmusikkaféet drivs av ideell kraft. Varje fredag hålls konserter med dans och vid varje sådant tillfälle måste några öppna, ställa i ordning, fixa fika till kaféet, stå i garderoben och entrén, städa efter stängning och stänga. Min huvudsakliga uppgift var att stå i kassan vid entrén. Den gruppen som gör det här arbetet består av en grupp frivilliga. Jag var en av dem. Att vara en i en grupp, även om det bara är för en kväll som vid detta tillfälle, gjorde mig gott. Jag blev upprymd av att göra något för andra och att ingå i en gemenskap.

## **Funderingar kring ramar och disciplin**

Under arbetets gång har tankarna gått fram och tillbaka och under avsnittet om motstånd använde jag mig för första gången av begreppet disciplin. Där pratade jag om att anamma en disciplin i skolan som är givande. En disciplin som bygger på kärlek, humor och respekt. Här nedan har jag utvecklat de tankarna.

Jag har fått flertalet reaktioner när jag nämner ordet disciplin och ramar i skolans miljö. Det verkar inte som det klingar gott i andras öron. Jag har dessutom fått höra att det låter som Utbildningsministern Jan Björklund. Först blev jag lite stött av den kopplingen. Han är inte precis den som jag vill bli förknippad med. Sedan kändes det lite spännande - vad det var som fick andra att tänka så? Jag förstår att jag måste beskriva mer utförligt vad jag menar med disciplin och ramar inom skolan. Vad skiljer mina tankar från Björklunds?

Jag vill nog påstå mig se att många vuxna i skolan är tämligen disorienterade och osäkra i sin roll när det handlar om att möta barn och ungdomars utagerande och respektlösa beteende. Jag ser att många unga idag saknar en uppfostran med gränser. Att de inte vet hur man skall vara mot varandra. Vi vuxna blir chockerade och känner oss maktlösa och tror oss inte kunna ändra på deras beteende. Men om vi inte säger ifrån och visar hur vi skall vara mot varandra

så innebär det att eleverna har makten. Det är en makt och ett ansvar som de inte kan bära och inte heller skall bära. Jag tänker att vi vuxna är barnens bollplank, som de kan pröva sina tankar mot, som de kan ta spjärn emot som de kan bråka med för att bli tydligare som människa. Vuxna måste reagera på vår omvärld för att barnen skall få verktyg att själva reagera med. Som Bengt Grandelius så tydligt beskriver i sin bok *Att sätta gränser. Ett villkor för växande*:

Det handlar om omsorg och vägvisning, där utgångspunkten måste vara att barnet med friskt mod vågar ta för sig av livet och successivt få veta vad som går an också genom vad som inte går an. Det är en trygghet att veta att någon vågar lägga sig i så att jag själv som barn inte görs ansvarig för det omöjliga. Då kan jag våga prova.

Konflikter, i meningen mötet med andra och andras åsikter, är det som utvecklar oss människor till ansvarstagande.

De vuxnas, och framförallt föräldrarnas, viktiga roll blir att se sig som trovärdiga vägvisare, bland annat genom sina egna ärliga reaktioner och de kan heller inte förvänta sig vara mer än delaktiga, inte ens sträva efter full kontroll över barnen. Det skulle hämma deras utveckling och göra dem osäkra. Men barnen mår inte heller väl av att ha oinskränkt kontroll och styrning över sina föräldrar och sin omvärld. Det är en stressfaktor för många barn idag att ha alltför mycket att säga till om och kunna styra över. Barn är inte mindre värda än vuxna, men de har en begränsad livserfarenhet och de behöver vår vägledning och vårt stöd. Vi får som vuxna inte bli så likställda med våra barn att vi sviker dem genom att göra vår roll diffus. (Grandelius, 2007, s.36)

Jag tänker på en föreläsning med Lars Åke Kernell ht 2008, då jag antecknade att han sa något i stil med "vi trivs då vi blir sedda i de kvaliteter jag vill skall synas" (Kernell, personlig kommunikation, hösten 2008). Vi vuxna i skolan, då menar jag alla vuxna i skolan som, lärare, vaktmästare, städerska osv. vi kan se barnen, reagera på deras beteende, visa på hur man kan göra istället. Med tanke på det vill jag berätta om en händelse under min sista VFU period tidigt i höstas som jag funderat mycket över.

Jag var tillsammans med två andra lärare i bildverkstan. De två lärarna och jag hade kommit överens om att jag skulle hålla i ett samtal i slutet av lektionen. Där eleverna fick visa för varandra och berätta vad de gjort den lektionen. Två killar i klassen pratade i mun på den som skulle visa och berätta. De gjorde dessutom under stön och utrop om hur tråkigt det var, flera försök att gå därifrån. Jag hämtade dem och sa till dem att vara tysta och lyssna. Jag stannade flickan som skulle visa och sa till hela gruppen att det är respektlöst att avbryta någon och det gör vi inte här. Efter lektionen bad jag inte de två killarna som stört att stanna för ett samtal. Hade ont i magen och var upprördhet över att jag fick gör allt arbete själv. De andra lärarna reagerade inte nämnvärt. Jag var också besviken på mig själv att jag inte tagit tag i killarna som störde, och pratat med dem efteråt. De gensvar jag fick av en av de andra två lärarna var att "vi skall vara glada att de kommer till lektionen, det har varit så mycket problem med denna klass och nu är det mycket bättre". Det gjorde mig så upprörd, hon menade att de inte vågade ställa krav på denna klass. Det är helt vansinnigt och mycket farligt. Under lektionen vid flera tillfällen när de nämnda eleverna ville ha något så visste de precis hur man skulle bete sig. Om vi slutar ställa krav på dem så kan vi aldrig hjälpa dem dessutom blir de olidliga för alla andra.

Efter den lektionen på rasten stötte jag på deras klassförståndare på skolgården. Jag berättade vad som hänt och hon sa direkt att vi kan ta ett samtal med dem nu och tillsammans. Med en och en hölls samtalet. Vi frågade eleven om den visste varför de var kallad till detta samtal.



Jag fick också berätta vad som hänt och vad jag vill av dem. Sedan fick jag se klassförståndarens agerande, det är detta jag vill komma till. Hon pratade med en mjuk och lugn auktoritet, kopplade till tidigare händelser som var liknande. Hon stärkte dem genom att säga att jag vet att du kan, gav exempel på det. Dessutom poängterade hon hur viktigt det är att eleven deltar och håller sig till överenskommelserna. Hon förtydligade att detta är reglerna.

Efteråt var jag förvirrad inombords. Killarna hade betett sig så illa och hon var så mjuk, men hon var bestämd samtidigt. Långt efteråt har jag tänkt på denna händelse.

Jag vet att hon har gjort ett enormt arbete med dessa elever. Det är en extremklass med svåra problem. Jag hoppade in som lärare en gång i deras ordinarie klassrum. Fem av eleverna stack från lektion, det kastades bord osv. detta var i årskurs 1. Nu går de i 3:an. Vad jag förstått har det hänt stora förändringar och att hon är till stor del skälet till dem. Jag tyckte först hon gullade med dem, var för snäll. Vad hon gjorde var att förklara vad som hänt, vad effekten blir av ett sådant beteende och hur och vad de kan göra istället. Jag märkte att jag hade tagit för givet att eleverna skulle ha förstått. Men om ingen visar på hur man kan göra, hur skall de då veta det? Detta var en viktig påkomst för mig. Jag kände inte dessa barn så bra. Men jag kan inte förutsätta att barnen vet hur och varför de skall bete sig på ett visst sätt, utan jag måste tala om och visa på det för dem genom tålmod, acceptans och kärlek. Synliggöra att när du gör så händer detta. Här kommer ytterligare citat från Grandelius:

Att inte bli sedd är att bli förvägrad hjälpen att bygga sig en sann identitet. Den hjälpen får man genom andras ärliga reaktioner, andras mod att våga bry sig, genom bejakande såväl som gränssättning. När människor förvägras att bli sedda stegas vreden inom dem. Se mig, annars är jag inte! Det beteende som blir följd av vrede väcker lätt förakt och vi vänder oss bort, ropar på fler poliser. Vanmakten har spritt sig. När vi vuxna tappar greppet och beter oss vilset, förvanskat och tillbakadraget så sviker vi de unga – och oss själva. Vi bjuder inte längre på den stadga de unga kräver av oss. (Grandelius, 2007, s 301-302)

Hur var det nu med Jan Björklund? Vad jag vet så tror han på att med en ökad kontroll i form av betyg och nationella prov även i de yngre åldrarna så skall resultatet höjas i skolan. Jag tror inte hans politik leder till att barnen blir ansvarstagande ”hela” människor som kan ta för sig av livet. Utan snarare att man skapar osjälvständiga individer som fostras till lydnad.

Här nedan kommer utdrag ur Björklunds kommentarer som hämtats på hemsidan:  
[www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)

Pressmeddelande 10 december 2008

*Tydligare kunskapskrav i skolan - fler nationella prov*

- Om vi ska höja resultaten i den svenska skolan krävs tydligare och tidigare kunskapskrav, så att eleverna kan få det stöd de behöver.
- En målstyrd skola förutsätter att det finns tydliga mål. Annars kommer utbildningen inte att bli likvärdig över landet, säger utbildningsminister Jan Björklund.
- Nationella prov är tydliga kontrollstationer som ger information till såväl lärare som eleverna och deras föräldrar om hur det går i skolan. Då kan hjälp sättas in där det behövs, säger Jan Björklund.

Pressmedelande 9 december 2008

Skolverket skriver i sin rapport bland annat att svenska elever, både i årskurs 4 och i årskurs 8, ligger under EU/OECD-snittet i matematik. I naturvetenskap ligger elevernas resultat ungefär i nivå med EU/OECD-snittet, för båda årskurserna.

- Ska Sverige vara en framstående kunskapsnation måste vi vara bland de allra bästa på matematik och NO, säger Jan Björklund.

Sverige kommer att få vänta länge på nästa Nobelpris, när allt färre elever är riktigt duktiga, säger utbildningsminister Jan Björklund.

Jag håller med Jan Björklund om att det skall vara tydliga mål i skolan. Målen skall beskriva vad man skall göra men också varför. Kernell sa under en föreläsning ht 2008, "En bra lärare vet varför de gör det de gör" (Kernell, personlig kommunikation, hösten 2008). Björklund har en god tanke att man i tidig ålder skall upptäcka när elever behöver mer hjälp och med vad. Jag tror dock man skulle kunna få syn på det genom andra sätt än genom nationella prov. Vad jag är mycket kritisk till i Björklunds uttalanden är att allt genomsyras av ett elittänkande som också tydligt kommer fram när han säger att det kommer att dröja innan vi får en nästa Nobelpristagare när det inte finns så många duktiga elever i skolan. Vilken kunskap är det som han värderar? Det är en viss typ av kunskap som går att mätas genom nationella prov, vilket bara är en liten del av allt det kunnande och lärande som faktiskt äger rum i skolan.

I tidningen *Barn*, i en artikel med rubriken "Åter till skamvrån", berättas om att under de senaste åren har gamla uppfostringsmetoder återkommit över hela västvärlden. I artikeln står det att Jan Björklund är en av flera världspolitiker som anser att "det är dags att de vuxna tar tillbaka makten från barnen" (Sandberg, 2008, s. 9). Detta skulle jag mycket väl kunna hålla med om, om det inte vore för att jag tror vi menar olika saker. Vad Jan Björklund menar tycker jag blir tydligt t.ex. i följande citat:

Kvällstidningarna hade krigsrubriker om att barnen tagit makten och i SVT:s debattprogram klargjorde den blivande skolministern att han inte såg att den lärare gjort fel, som hamnat i slagsmål med en elev och slagit eleven med knytnäven i ansiktet. Ingen höjde på ögonbrynen över Jan Björklunds försvar av en gärningsman, som snart skulle få villkorlig dom och dagsböter för misshandel mot barn. Alla var rörande överens om att vuxensamhället måste kavla upp ärmarna. Sluta vara kompis med barnen. Återupprätta vuxenauktoriteten. (Sandberg, 2008, s. 9).

I samma artikel kan man också läsa att regeringen nyligen satsat sjuttio miljoner på föräldrakurser så att alla svenska föräldrar skall nås.

Tekniken går ut på att föräldrarna bestämmer vad barnet skall ändra på i sitt beteende och sedan får barnet guldstjärnor för varje gång de gör 'rätt' och efter ett i förhand bestämt antal stjärnor får barnet snurra på en belöningssnurra, utformad som ett lyckohjul i miniatyr. Barnet får den belöning som pilen pekar på. Belöningarna kan vara sociala, som att få en kram av mamma, bli kliad på ryggen eller få möjlighet att få lägga sig en kvart senare än vanligt, eller materiella som att få en leksak av något slag.

Fokus ligger på positiv uppfostringsstrategi. Det vill säga om jag vill att mitt barn skall gå och lägga sig en viss tid på kvällen så förbereder jag barnet för det. Varje gång barnet går och lägger sig i tid, berömmar jag och talar om vilket fint barn jag har som gör som jag vill.

Barnkonventionens skrivelser om barns rätt till inflytande, tankefrihet och respekt känns plötsligt ganska avlägsna. Cecilia Modig (handläggare på Rädda Barnen) är allvarligt oroad över att teknikerna går ut på att beröva barnet rätten till en egen vilja och rätten att uttrycka sina känslor (Sandberg, 2008, s. 10-11).

Många är kritiska till denna utveckling. En av dem är barnpsykologen Penelope Leach. Att vara fysisk med barnen när det behövs på ett bestämt och kärleksfullt sätt, pratas det väldigt lite om vad jag vet. Jag tycker hon sätter ord på något mycket viktigt.

Problemet med timeout är att det används när barnen mest av allt behöver timein. Om ett litet barn är helt utom kontroll, förklarar Leach, så behöver det barnet låna din självkontroll. Det behöver hållas om, återföras till stabilitet. INTE tvingas till isolering (Sandberg, 2008, s. 9).

I nummer 4 i *Pedagogiska Magasinet* skriver Tomas Lindbom, (skribent och lärare i skrivande och kommunikation) om när han skulle ge sig ut för att se om han kunde hitta den omtalade "flumskolan" som så väl debatterats. Den hittade han inte, utan vad han såg var, att samhället inte är det samma som på 50-talet och att det finns andra behov för att klara sig i dagens och framtidens samhälle.

Faktainläring kan inte vara skolans primära uppgift när det som är fakta i vår globala värld fördubblas på några år. Skolbarn som hittar en lustfylld och effektiv metod för lärande kommer att vara mer öppna för förändringar och mer förmögna att några år senare fungera i yrkeslivet och i det civila samhället.

Flumskolans kritiker försvarar ett traditionellt kunskapsbegrepp, en tro på att individens kunskap kommer före det sociala sammanhanget.

Flumkritikerna utgår från att hårdare styrning från skolledning och lärare, fler prov och betyg och sortering av elever leder till bättre resultat. Bevisa det! Varför är det bättre än ökat elevinflytande och dialog, en lösningsorienterad pedagogik och betoning av kommunikation och kontakter med samhället tillsammans med aktivt socialt arbete och stöd till eleverna? (Lindbom, 2008, s 10-11).

Lindbom säger också att det larm som spridits att en stor andel av dagens niondeklassare inte når godkänt är högst överdriven. Han menar på att, det har skett en förändring till att fler inte är behöriga till gymnasiet, men att den förändringen är marginell.

En annan kritisk röst utgör familjeterapeuten och författaren Jesper Juul (Josefsson, 2008). Han talar också om att en nyauktoritär trend brett ut sig i Sverige idag, en så kallat "manualbaserad uppfostran", som sprids genom statliga och kommunala informationsinsatser som rådgivning, föräldrakurser och även genom tidningar och tv (Nannyakuten) osv. Metoden härrör från en amerikans psykolog vid namn Carolyn Webster-Stratton. Genom belönings- och bestraffningsmetoder vill man uppnå ett önskvärt beteende, vilket enligt Jesper Juul är ett auktoritärt och konservativt sätt att uppfostra och som senare leder till självdestruktiva individer som inte kan tänka själva.

Jesper Juuls mission är att ersätta både den "fria" uppfostran och den nygamla auktoritära modellen med autenticitet /.../ En autentisk kontakt... är den enda vägen till fungerande relationer mellan barn och vuxna (Josefsson, 2008, s. 18).

I Gunilla Lindqvists bok *Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskijs Pedagogiska Psykologi kommenterade som historia och aktualitet*, skriver Vygotskij om varför bestraffning och belöning inte är bra. Här kommer ett citat ur texten:

’Straff fostrar slavar’ – säger en gammal regel som är psykologiskt helt riktig, eftersom straff inte lär ut något annat än fruktan och oförmågan att inrätta sitt uppförande efter just fruktan. Därför är straff det lättaste och mest verkningslösa pedagogiska medlet.

Samma sak är det med belöning. Man kan lätt framkalla reaktionen om dess uppfyllande är förenat med välbefinnande för barnet, men om vi vill fostra just denna reaktion hos barnet, måste vi bemöda oss om att tillfredställelsen och välbefinnandet förbinds just med reaktionen och inte med den förväntade belöningen. (Lindqvist, red., 1999, s 57).

Även barnläkaren och författaren Lars H Gustafsson pratar om ”nannymetoden som nu i olika förklädnader sprids också över vårt land” (Gustafsson, 2008, s. 12). Den här ”nannymetoden” menar han är en metod där man aktivt ignorerar barnets reaktioner. Den inkluderar bestraffningar som tex. ”timeout-stolen”, dit den vuxne förvisar barnet när det gjort något dumt, ”utan att lyssna på barnet och verkligen försöka förstå vad som hänt”. Gustafsson säger: ”Ett barn som handlat fel kan ibland behöva mycket värme, en stor famn och ett inläggande samtal - inte en mekanisk utdömd sanktion som kränker och skambelägger” (Gustafsson, 2008, s. 12).

Det var just det som den läraren jag beskrev ovan på sidan 15-16 gjorde i min VFU beskrivning. Hon hade ett inläggande samtal där hon satte sig in i elevens förståelseram. Jag citerar mig själv:

Hon pratade med en mjuk och lugn auktoritet, gjorde kopplingar till tidigare händelser som var liknande. Hon stärkte dem genom att säga att jag vet att du kan, gav exempel på det. Dessutom poängterade hon hur viktigt det är att eleven deltar och håller sig till överenskommelserna. Hon förtydligade att detta är reglerna.

Det skedde ett möte mellan eleven och läraren, där läraren försäkrade sig om att eleven förstått vad de pratat om. De pratar också om hur de skall göra framöver. Möjligen vore önskvärt att läraren gett mer utrymme för elevens röst. Det skulle kunna leda till att han kunde lära sig att uttrycka sig och sedan även kunna känna ett ansvar att föra sin talan.

## **Meditationsretreat**

Jag har också jobbat med att ”serva” på en meditationsretreat - med det menas att passa upp på dem som mediterade. Detta gjorde jag under tio dagar mellan den 19 nov - 30 nov. Att serva innebar att duka, laga mat, städa osv. Detta har varit en del av min gestaltning. Genom att försätta mig i olika situationer och tillstånd har jag använt mig själv som objekt för undersökning, utifrån mina frågor och nyckelbegrepp.

Jag skall först berätta lite om vad Vipassanameditation är och var den kommer ifrån. Sedan beskriver jag de upplevelser och tankar som har en anknytning till mitt projekt.

Det sägs att Vipassana är en meditationsteknik som lärdes ut av Gothama Buddha för cirka 2500 år sedan (Jonsson, 2004). Det är en insiktsmeditation som gjorts känd i västvärlden framför allt av S.N. Goenka. Det sägs att det var Vipassana som gjorde Buddha upplyst. Tekniken går ut på självobservation. På denna retreat mediterar man under tystnad i nio dagar

och utan ögonkontakt, vänder sin uppmärksamhet inåt och iakttar vad som sker. På den tionde dagen bryts tystnaden och man förbereder sig att möta världen utanför centret. Dessutom berörs hur man kan använda meditationstekniken i vardagen. Under de tre första dagarna koncentrerar man sin uppmärksamhet på andningen på ett litet område under näsan och i näsan. Detta gör man för att skärpa sitt sinne och öva upp en känslighet så man kan känna de subtila förnimmelser som hela tiden finns. På den fjärde dagen börjar man med Vipassana. Istället för att bara iaktta förnimmelserna vid näsan skall man nu gå systematiskt igenom hela kroppen (en typ av scanning). När man gör det upplever man både behagliga och obehagliga förnimmelser. De behagliga förnimmelserna kan ge sig till uttryck genom subtila behagliga kittlingar, man kan känna sig fokuserad, koncentrerad, lugn, som att hela ens väsen är synkroniserad. De obehagliga förnimmelserna kan ge sig till uttryck genom smärta, klåda, tryck, brännande känsla, stickningar osv. Det hela går ut på att inte reagera på förnimmelserna utan bara iaktta dem och låta dem passera. S.N Goenka menar på ”att varje känsla ger upphov till en förnimmelse någonstans på kroppen” (fritt ur minnet från meditationsretreaten) och eftersom allt hela tiden förändras är det bara smärtsamt att försöka klänga sig fast. Det handlar om att se och acceptera.

Självrening genom självobservation är som tidigare nämnts vad tekniken syftar till. Enligt Goenka kännetecknas ett rent sinne av följande fyra kvaliteter: osjälvisk kärlek, medkänsla, sympatisk glädje och sinnesjämvikt. Han kallar det en levnadskonst – en metod som hjälper oss att möta problem och påfrestningar i livet på ett lugnt och balanserat sätt, och som gör att man kan bidra med något positivt till samhället.

Vipassanameditation innebär med andra ord att träna impulskontroll och frustrationstolerans, och vi blir bättre på att hantera de upp- och nedgångar som livet ofrånkomligen bjuder på. (Jonsson, 2004, s. 11).

Nu tillbaka till mina upplevelser när jag servade på meditationscentret. Varje dag bestod av arbete, meditation, arbete, vila, meditation, arbete, meditation, föredrag, meditation, möte och sova. Under min vistelse på Meditationscentret upplevde jag att jag kunde vila i mina arbetsuppgifter, i stort sett hur jobbigt jag än hade det. Jag kunde luta mig mot den tydliga strukturen som fanns. Min främsta uppgift var att duka fram och duka av, göra te, diska, torka bord. Jag fanns i en gemenskap, ett sammanhang; jag hade min roll, andra var beroende av mitt arbete. Hur enkel min uppgift än kunde tyckas vara, så var den viktig. Om jag inte var där och arbetade (servade meditatörerna) skulle de inte kunna vara där och meditera. Min insats var viktig. Det tänker jag spelar stor roll. Hur kan vi få eleverna i skolan att känna att det spelar roll att just de är där? Och att de behövs? Att jobba ihop klassen till en grupp, att tillhöra en grupp. Om de får ingå i ett sammanhang där varje individ har sin plats, och ger till gruppen. Det är en del i det hela, en annan är att det gavs tydliga beskrivningar på vad som förväntades av mig. Jag fick veta att det var just det här jag skulle göra. Jag underkastade mig uppgiften och den strukturen. Jag gjorde mitt arbete väl. Med tiden började jag effektivisera mitt arbete, ordningen på när jag gjorde vad. Jag hushöll med min energi och kraft. Jag kunde vara närvarande i det jag gjorde. Detta växte till att jag varje morgon klockan 05.25 gick med gott mod till köket för att börja dagens arbete. Jag visste vem jag skulle träffa i köket. Jag visste vad som skulle göras och i vilken ordning. Det fanns kartor över hur jag skulle placera all mat, en karta för frukost, en för lunch och en för kvällsteet. Jag upplevde det så vilsamt. När jag var upptagen av mina känslor eller tankar eller kände motstånd så blev jag, igen och igen, uppfångad och vägledad till det jag skulle göra. Med hjälp av att jag var en del i ett sammanhang och en del av en tydlig struktur. Under dessa tio dagar underkastade jag mig min uppgift (se ovan) och strukturen och schemat. Jag tänker att eleverna i skolan inte väljer själva om de vill gå i skolan eller inte. Vi har skolplikt i Sverige, men vad de dock kan välja är vad

de gör av den tid som de är tvingade att vara i skolan. Jag tänker att det är deras val, men samtidigt vet jag att alla inte har samma förutsättningar. Dessutom har man helt olika behov beroende på vem man är som person och vad man varit med om. Skolan idag klarar många gånger inte av att tillgodose elevernas behov eller ens möta upp dem där de befinner sig. Jag som lärare kan försöka hjälpa dem, ge dem en röst och "pusha" när det behövs. Ja, det kommer att innebära hårt arbete men de kommer också få mycket tillbaka.

Med tanke på vikten av att vara en del av ett sammanhang men också att ha en uppgift kommer jag att tänka på Thomas Boyce. Han menar på att de barn som är friskast är de som ingår i "synliga, repetitiva beteenden som involverar två eller flera familjemedlemmar, och som uppträder med förutsägbart regelbundenhet i familjens liv" (Antonovsky, 1987, s 70).

Boyce pratar också om rutinens och ritualens betydelse vid krishantering. För mig när jag jobbade på meditationsretreaten hade jag mycket hjälp av att jag hade en uppgift, vid flera tillfällen hade jag det väldigt jobbigt. Men tack vare att andra var beroende av min insats och att jag viste precis vad som förväntades av mig och vad jag hade för uppgift, så orkade jag. Boyes myntade också begreppet "känsla av permanens" med beskrivningen "tron eller uppfattningen att vissa centrala, värdeladdade element i livet är stabila och bestående". (Antonovsky, 1987, s. 70). Och att tro på, att det är så, är meningsskapande i sig, menar Boyce.

I skolan har elever möjlighet till ett sammanhang, det vill säga om jag som lärare lyckas ta tillvara på elevernas förmågor och om jag lyckas vara en ledare som skapar ett gott klimat, goda förutsättningar och en trygghet i gruppen. De möjligheterna som väcks ur en grupp givande och tagande genererar något som inte går att skapa en och en, utan den bärs upp av ett sammanhang. Eleven skall veta om vad det är som förväntas av dem. Jag tänker att om jag kan formulera att "det är det här bilden går ut på och det är det här ni skall göra" skapar jag en tydlig ram som eleverna kan vila i. Om den enskilda eleven upplever att hon eller han har en chans att faktiskt klara av de uppsatta målen väcks en tillfredsställelse. Olika elever behöver olika utmaning, det skall också finnas tid och utrymme att fördjupa sig än mer utifrån det uppsatta målet.

## Skuggspelsteater

Min första tanke efter meditationretreaten var att göra en jättestor teater i måtten 3 x 3 meter. Den tanken lade jag åt sidan (!) och provade att göra en liten skuggspelsteater till en början, 45 x 45 cm. Först spände jag på lakansväv på en tavelram, sedan gjorde jag dockor i svart kartong som jag belyste med en halogenlampa eftersom den ger ett starkare och jämnare ljus. Jag vill beskriva en händelse från meditationsretreaten som gjorde ett starkt intryck på mig. Hela skuggspelsteateriden föddes ur denna händelse men också från en workshop som min dotter var på under novemberlovet, på dockteater Sesam. Där fick de hitta på en historia, göra figurer och sedan spelades teatern upp för oss föräldrar. Jag blev mycket fascinerande att med så enkla medel kunna berätta med poesi och sinnlighet. Jag har ordat nog om detta, och nu till händelsen.

Det blåser och stormar jag går ut från meditationssalen. Luften är så rik på syre, det är fuktigt. Det är eftermiddag och det har börja skymma något. Jag går den lilla stigen fram i skogen som många gånger förut. Det finns bara en stig på kvinnornas sida. De stora träden vajar och vajar, fast de tycks stå så stilla och stadigt fast förankrade i marken, så

vajar de, så levande högt där uppe, i trädens krona. Jag satte mig ner med ryggen lutandes mot en stam. Tittade och tittade. Jag kunde inte få nog. Skogen lever, träden lever. ja det vet jag ju men här dansade de. Vinden bet mig i kinderna, men jag ville inte gå in. Träden de rörde sig på olika sätt, i olika rytm. Vissa gungade, andra skakade, gjorde oregelbundna rörelser... (Fritt ur minnet)

När jag väl gjorde teatern tyckte jag att idén redan hade passerat och var förbrukad. Jag filmade korta filmer på 40 sekunder med min mobiltelefon mest för att kunna lägga ut mitt material på bloggen, så andra kan ta del av vad jag gjort.

## **Kunskapskanalen –Alternativ medicin**

Jag tittade också på en dokumentär på Kunskapskanalen som jag blev tipsad om (BBC/Open University, 2008). Det var en del av en serie som berörde alternativ medicin och detta avsnitt handlade om meditation. Kathy Sykes är forskare i fysik från England och det var hon som ledde programmet. Hon lärde sig grunderna i att meditera och utifrån sina egna upplevelser ville hon ta reda på vad vetenskapen säger om det hon upplevt. Hon ställer sig frågor som 'påverkas vår kropp och hjärna av att vi mediterar?' och 'på vilket sätt i så fall?'. I programmet reste hon runt och besökte en rad olika människor allt ifrån en munk i Nepal till "vanliga människor" och hjärnforskare och neurologer.

Sykes tyckte det var svårt att hitta pålitliga bevis för hur vi påverkas av att meditera, men till slut landade det i att vi faktiskt påverkas (BBC/Open University, 2008). Forskarna kunde se att hjärnbarken får en annan struktur. De pratade om den insulära loben, "den femte loben - ett område som ligger veckat en bit in i den mänskliga hjärnan, bakom tinningloberna på respektive högra och vänstra hjärnhalvorna" ([www.sv.wikipedia.org](http://www.sv.wikipedia.org)). Det är ett område i hjärnan som bl.a. påverkar hanteringen av minne och känslor. På detta område känner jag mig helt disorienterad med dock fann jag det intressant att en förändring går att se och vad det mer specifikt innebär vet jag inte.

I programmet (BBC/Open University, 2008) talades det om att meditationen påverkar vår koncentration, att vi blir mer avslappnade, lugnare, stabilare, mer tillfreds, lyckligare, får bättre kontroll över våra känslor. De tog dessutom upp att meditationen också påverkar vår fysiska hälsa som vid sömnsvårigheter, hjärtproblem och mycket mera, dessutom att meditationen kan fungera som smärtlindrande.

På en TM ( = Transcendental meditation ) "community" någonstans i USA mediterade eleverna två gånger per dag under skoltid (BBC/Open University, 2008). Det tycket jag var en spännande tanke, hur det skulle vara om vi hade det på schemat i den kommunala skolan som en del av hälsofrämjande, här i Sverige. Vilken effekt skulle det ge på vår skola? På dessa platser som Sykes besökte, där man mediterade, fanns det en medvetenhet om att livsstil, kost och motions påverkan på vår hälsa, en helhets tanke.

Jag har själv funderat och undrat över vad det är som händer både när jag mediterar men också vad det ger att vara en mediterande varelse på sikt. Till viss del tänker jag att det handlar om att stanna upp och reflektera över sitt liv och vardagliga händelser. Meditationen hjälper mig att se det jag har. Kan bromsa de känslomässiga reaktionerna där jag blivit plötsligt överbemannad utan att riktigt veta varför. Mer konstatera t.ex. att jag blev rädd... eller när den sa det, så väcktes min sårbarhet därför att... Jag kan lättare sätta ord på och ta

hand om mina känslor och bära dem. Jag har fått kontakt med ändligheten och föränderligheten i livet. Jag är inte mina reaktioner.

## Tre nyckelord

Utifrån det jag pratat om ovan kunde jag urskilja tre nyckelbegrepp som jag tyckte ringade in en del av en kärna av vad jag letat efter i min undersökning. Dessa var 1) att ingå i ett *sammanhang* - vikten av delaktighet, 2) ramar och en struktur som ger *tydlighet* – ramar en struktur att vila i, och 3) *meningsskapande* som bl.a. bygger på de föregående.

När jag formulerat dessa tre begrepp blev jag tipsad om Aron Antonovskys bok *Hälsans mysterium* (Antonovsky, 1987) och begreppet ”KASAM –känsla av sammanhang”, som han skriver om i den boken. Han menar på att när vi utsätts för påfrestningar och svåra situationer i livet så reagerar vi olika, och enligt Antonovsky beror det på i ”i vilken utsträckning vi upplever tillvaron som meningsfull, begriplig och hanterbar”

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang. (Antonovsky, 1987, s 46).

Så långt Antonovsky. Åter till mina egna begrepp nu. Med *sammanhang* menar jag värdet av att ingå i en grupp, att ha en tillhörighet, en roll och en uppgift.

Med *tydlighet* menar jag både en tydlighet av innehåll i undervisningen, vad man skall leva upp till, förväntningar och mål och dessutom tydliga gränser för vad som är okej och inte okej i hur vi är mot varandra. Antonovsky pratar om när den yttre och inre verkligheten av livet är strukturerad, förutsägbar och begriplig så kan man lättare klara av motgångar och svårigheter.

Med begreppet *meningsskapande*, slutligen menar jag att genom att vara i en välfungerande grupp där man ger och får av varandra, och där dessutom var och en har en unik roll kan skolarbetet kännas meningsfullt. Att veta vad som förväntas av än och sedan klara av att leva upp till det är att skapa mening. Jag tänker på vad Vygotskij säger om att få eleverna att koppla glädjen och tillfredsställelsen av de nya lärdomarna till kunskapen och deras egen utveckling och inte till ”en förväntad belöning” (Linqvist, red., 1999, s 57).

## Tecknat

Jag har som avslutande gestaltning tecknat fritt. Jag hade bestämt mig för att inte gå in och bedöma det jag tecknade utan tillåta mig följa med i vad teckningen kom att bli. Efteråt har jag gjort kopplingar till min tidigare gestaltning och mina tankar. Mina handledare menar på om jag bara gör utan att tänka och följer min magkänsla och mitt intresse så finns det gott om kopplingar till de tankar jag har och mitt resterande arbete. Jag tänker att så kan det vara men att parallellt i mitt liv pågår en uppsjö olika spår som inte har med vartannat att göra. Om jag dock går in väldigt intensivt och direkt låter mig skapa fritt så är säkerligen kopplingen möjlig. Varför jag väljer att inte gå in och tänka ut redan på förhand vad jag skall göra eller hur det skall se ut eller bli, är för att då tillåter jag mig inte vara i det kreativa skapandet utan begränsar flödet.



Jag håller fortfarande på att teckna men jag tror jag ändå skall avslöja något om vad jag gör. Jag tecknade en flicka som satt i en glaskula, ni vet en barnleksak som man kan skaka och där snöflingor virvlar omkring. Sedan fortsatte jag teckna olika kulor i glas, som kom att bli såpbubblor. Det började växa hår ur såpbubblorna och på en annan kröp det insekter omkring. Insekterna fortsatte att gå på pappret och förbi in på nästa papper, de kom att bli spår som i snö. Spåren fortsatte och fortsatte, in på nästa och nästa papper, lite grann skiljer dem sig åt. Om jag tittar noga är ingen bild den andre lik. Begrepp som upprepning, tystnad, långsamhet, väg, att befinna sig i nuet... osv. Nu vill jag inte säga mer utan ni får se själva på utställningen. Det hettade till och jag rör vid min fascination.

## 4. Diskussion och avslutande reflektioner

De viktigaste bidraget i mitt arbete ser jag i skrivande stund som formulerandet av distinktionen mellan en positiv disciplin som bl.a. Grandelius pratar om och den nyauktoritära disciplinen. Det har lett till att jag fått formulera mig mer omkring vad jag tycker är en positiv disciplin och med hjälp av andras åsikter och formuleringar blivit tydligare i mina egna.

Syftet med mitt arbete formulerade jag såhär:

”...att undersöka spänningsfältet mellan en kreativ frihet och en positiv disciplin. Å ena sidan, hur kan man skapa en öppen kreativ frihet som jag upplevde fanns på Freinetskolan, utan den vilshenhet och ensamhet som jag också upplevde fanns där. Å andra sidan, hur kan man skapa en meningsfull positiv struktur, som jag tyckte mig se något av på Rudolf Steinerskolan, där man inte hämmar kreativiteten eller skapar fogliga individer som alltid underkastar sig auktoriteter, som inte tro på sig själva och sin kapacitet.

Detta sammanfattade jag i följande mening: ”hur kan man kombinera den öppna kreativa friheten med en positiv struktur som ger sammanhang, tydlighet och meningsskapande?”

När jag nu tittar tillbaka på min process tycker jag att jag faktiskt har undersökt spänningsfältet mellan en kreativ frihet och en positiv disciplin. Jag har dock inte gått in för att formulera vad jag menar med en kreativ frihet, mer än vad jag beskrev i inledningen. Detta beror på flera saker. En av dessa är att Freinetskolan Bild- och forms arbetssätt har varit en utgångspunkt för mig och utgör en viktig del av min förförståelse av vad en kreativ frihet kan vara. Jag tycker alltså jag har en ganska klar bild av vad kreativ frihet kan innebära i praktiken. Det svåra är inte heller att skapa en kreativ frihet utan det svåra är att göra det inom ramen för en positiv disciplin. Min undersökning är ett försök att närma mig den möjligheten.

Under min process har jag arbetat mycket med acceptans. Det har återkommit i mina fotografier, mina ljudinspelningar, när jag samlade inspiration från andra konstnärer, skisserna över dockan och även under meditationen. Vad har då detta med mitt syfte att göra?

Dels vill jag säga att detta syfte jag har idag har ändrats och omformulerats flertalet gånger under arbetets gång. Jag har haft ett undersökande tillvägagångssätt där man inte alltid direkt kan se en koppling till mitt syfte. Det har varit ett led på vägen eller olika sidospår som sedan har utmynnat i att jag befinner mig där jag är i dag. Acceptans, men också motstånd, har varit

just sådana sidospår. En koppling mellan mitt syfte och acceptans som jag möjligen kan se är meningsskapande. Om jag accepterar verkligheten som den är tänker jag att jag bygger en meningsfullhet. När det gäller motstånd så kan jag se på acceptansen som en nyckel till att hantera motståndet, att sitta med sitt motstånd istället för att agera på det, och det i sig genererar meningsfullhet.

Resterande av vad jag tagit upp i min undersökning tycker jag passar väl in i mitt syfte.

Jag tänker alltså att det mycket väl går att förena en öppen kreativ frihet och en positiv disciplin. Inom ramen för en struktur så kan det ges utrymme att vara kreativ. Samtidigt tror jag att det är lätt som elev att känna sig vilsen när man befinner sig i den öppna kreativa friheten, för att när man är öppen och är i en process där man inte vet vad det skall leda till innefattar det ofta en vilsenhet som en del i processen. Om jag som lärare kan "omfamna" eleverna och vara säker i min roll och trygg i vetskapen om varför vi gör det vi gör, så tänker jag att det ger en trygghet för eleverna att våga engagera sig och ge sig hän. På Rudolf Steinerskolan upplevde jag att eleverna var trygga på ett annat sätt än på Bild- och formaskolan. På Rudolf Steinerskolan skolades eleverna in i en hårt hållen struktur som lärarna gemensamt bar upp. Den strukturen bestod både av en gemensam tanke både om innehållet i undervisningen, och om fostran i hur man beter sig mot varandra osv.

Om jag skulle föreställa mig att dessa två skolor skulle förenas under ett och samma tak så ser jag framför mig en skola där lärarkåren jobbat sig samman och att det finns pågående samtal om vad kunskap är och hur vi lär. Men att man ändå har nått fram till en pedagogisk kärna och ett nära samarbete. En viktig aspekt när man skall väcka intresse hos eleverna menar Vygotskij är att samla alla ämnena "kring en ryggrad" (Lindqvist, 1999, s 59) med en gemensam tanke som omfattar alla ämnena i skolan. Jag tänker att så fort någon lärare verkar trött eller i behov av hjälp så finnas kollegierna där och stödjer och hjälps åt. Kollegiet är en välmående samarbetande lärarkår och det smittar av sig till eleverna. Det finns kraft att orka omfamna de elever som har det jobbigt. Denna trygghet och bas tillsammans med den öppna kreativa friheten tror jag är en lyckad kombination.

Efter mitt syfte formulerade jag några frågor som jag bar med mig in i arbetet. I min undersökning har jag inte direkt behandlat dessa, dock i viss utsträckning indirekt åtminstone några av frågorna. Här nedan tänker jag ändå diskutera dem.

*- Hur kan jag lägga upp undervisningen i skolan på ett sätt som ger eleverna utrymme för reflektion, återkoppling och eftertanke i sitt arbete?*

Många bildlektioner jag har varit med om varit löst hållna och ganska röriga. Men om jag som lärare håller i ramen och är noga med mina rutiner och är konsekvent med dem, så kan eleverna skolas in i den strukturen och vet vad som gäller. För att få eleverna att tänka omkring sitt arbete så tror jag att det är lättare om de jobbar i projekt eller med teman som pågår under längre tid. Utifrån det temat skulle arbetet ha möjlighet att fördjupas i många led. Om jag som lärare visar på hur det hänger samman, det de gör på lektionen, och att de själva får se sin process och utveckling under längre tid. Jag kan lägga in uppgifter som bygger på att eleverna får reflektera över sin process. Men också att man visar varandra vad man gör och ger varandra respons på sina arbeten även under arbetets gång. Bra respons från sina klasskamrater tror jag är mer värt, än om det bara skulle komma från mig som lärare.

Jag ställde mig också frågorna:

– Hur skall man få eleverna att kämpa när det tar emot och finns motstånd och svårigheter?

– Meningsskapande. Om eleverna känner att undervisningen är meningsfullt och att skolan berör dem och deras liv, kan det göra att de vill anstränga sig? Om jag skapar förutsättningarna som lärare innebär det fortfarande att eleven måste anstränga sig för sin egen skull. Och kan man begripa det när man fortfarande är barn och tar mycket förgivet? Kan de se de möjligheter de har när de är mitt uppe i det?

Vygotskij menar att om ett intresse skall uppstå, så får den nya informationen inte ligga för långt ifrån det redan kända men det får heller inte ligga för nära, för då tappar vi intresset. Vygotskij säger att vi skall bygga kunskap ”via barnets intresse till ett nytt intresse”.

Arbetsmetoden för uppfostran kan härvidlag vara till väsentlig hjälp. Den utgår från barnets naturliga böjelser till verksamhet och låter varje ämne bli till en rad intressanta handlingar, och inget är så typiskt för barnet som att känna tillfredsställelse över egen verksamhet. Aktiviteten får varje ämne att stå i ett personligt förhållande till barnet och blir ett redskap för dess framgång (Linqvist, red., 1999, s. 58).

Han pratar också om tre andra aspekter som påverkar vårt intresse. 1) För att väcka ett helhetsintresse skall de olika ämnena hänga samman med en gemensam tanke, ”samlas kring en ryggrad”. 2) För att minnas och tillägna sig de nya kunskaperna krävs repetition. Då menar han inte att repetera samma sak till tristess. Han menar istället att man ska börja med att ”presentera ämnet på ett sådant sätt att deras kortaste och enklaste form kan genomgå i sin helhet” (Linqvist, red., 1999, s 59). Nästa gång man kommer tillbaka är det inte bara för att upprepa samma sak utan för att fördjupa och visa på nya aspekter och perspektiv. När det ”nya förbinds med det kända så [uppstår] intresset lätt... av sig självt” (Linqvist, red., 1999, s 59). 3) Att ”bygga hela skolsystemet i omedelbar anslutning till livet, undervisa barnen om det som intresserar dem och börja med det som de känner till och som väcker deras naturliga intresse” (Linqvist, red., 1999, s. 59). Jag instämmer i vad Vygotskij säger ovan men när det gäller den tredje sista punkten så känns det att han pratar om en svunnen tid. Idag är elevernas värld och intressen så vitt skilda åt och samhället inbegriper så mycket. Dock håller jag med honom om vikten av att försöka utgå från elevens värld i undervisningen.

Min tanke om att formulera vad bildundervisningen går ut på, vad eleverna skall göra och lära sig kortfattat och lättbegripligt, är precis det Vygotskijs pratar om: ”presentera ämnet på ett sådant sätt att deras kortaste och enklaste form kan genomgå i sin helhet”. (Linqvist, red., 1999, s. 59).

## 5. Fortsättning följer...

Om jag skulle ha fortsatt min studie skulle jag ha vilja titta på vad autenticitet innebär och vad det är att vara autentisk? Men även fördjupa mig i det som Penelope Leach pratade om, ”time-in” istället för ”time-out”, att var fysisk med barnen när det behövs (Sandberg, 2008, s 9). Det skulle vara ett spännande ämne att titta mer på just därför under hela min utbildning har det aldrig berörts. Snarare kan jag uppleva att det finns en outtalad rädsla för att agera fysiskt med barnen. Nyligen har också genomförts juridiska regler så att elever lättare kan anmäla lärare. Vad står det i styrdokumentet och den pedagogiska juridiken om detta? Om forskning och behov finns men det inte är accepterat att agera så i min roll som lärare.....hur går det ihop?

# Referenser

## *Bokreferenser:*

Antonovsky, A. (1987). *Hälsans mysterium*. ( 2:a utg. ). Stockholm: Natur och Kultur.

Grandelius, B. (2007). *Att sätta gränser. Ett villkor för växande*. ( 4:e utg. ). Stockholm: Natur och Kultur.

Lindqvist, G., red. (1999). *Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskijs Pedagogiska psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur.

Nordström, B, Bergenrud, H. (2006). *Dricka mycket vatten. Sagor för nära kvällar*. Göteborg: Kabusa Böcker.

Stukát, S. (2007). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

## *Opublicerat examensarbete:*

Jonsson, D. 2004. *Psykoterapi och Vipassana, buddistisk insiktsmeditationlikheter och - skillnader samt hur metoderna kan berika varandra*. Opublicerat självständigt arbete 30 poäng, Examensarbete, Göteborgs Universitet: Psykologiska institutionen, Göteborg.

## *Tidskriftreferenser:*

Sandberg, E. (2008). Åter till skamvrån. *Barn. Tidningen om barns rättigheter*. Nr 4, s. 8-11.

Gustafsson, L.H. (2008). Rätten till värdighet. *Barn. Tidningen om barns rättigheter*. Nr 4, s 12.

Josefsson, D. (2008). Att mötas är det viktiga. *Barn. Tidningen om barns rättigheter*. Nr 4, s 16-19.

Lindbom, T. (2008). På jakt efter flumskolan. *Pedagogiska Magasinet*. Nr 4. s 6-11.

## *Referenser till konstutställningar:*

*Talkin loud and sayin something*. Konstmuseet, Göteborg. Visades 24 september – 16 november 2008.

*History acts*. Konsthallen, Göteborg. Visades 25 oktober 2008 – 11 januari 2009.

*Referens till film/TV:*

BBC, 2006. *Planet Earth*. Flera avsnitt.

BBC/Open University, 2008. *Alternative therapies*. Visat på kunskapskanalen, december 2008.

*Referens till elektroniska media:*

**Jesper Walderstens**

[www.jesperwaldersten.com](http://www.jesperwaldersten.com) (hämtad 11 november 2008)

**On Kawara**

Searle, A. 2002. *It's a date!* Hämtad 13 november 2008, från [www.guardian.co.uk/artanddesign/2002/dec/03/art.artsfeatures](http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2002/dec/03/art.artsfeatures)

**Sam Tching Hsien**

Tching Hsien, S. 2008. Hämtad 13 november 2008 från [www.one-year-performance.com](http://www.one-year-performance.com)  
[www.streckandreas.blogspot.com](http://www.streckandreas.blogspot.com) (hämtad 13 november 2008)

**Kathy Sykes, Meditation, Alternativ medicin**

[www.open2.net/alternativetherapies/meditation.html](http://www.open2.net/alternativetherapies/meditation.html)

[www.open2.net/alternativetherapies/kathyinterview\\_debate.html](http://www.open2.net/alternativetherapies/kathyinterview_debate.html)

[www.wikipedia.org/wiki/Kathy\\_Sykes](http://www.wikipedia.org/wiki/Kathy_Sykes)

[www.sv.wikipedia.org](http://www.sv.wikipedia.org) *Hjärnbarken/Insulära loben.*

**Jan Björklund**

[www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)